

סמל תקופת האביב בפסיפס רומאי באפריקה הצפונית

יוסף מנובלא

אמנות ארץ-ישראלית

חיהם ואמונותיהם של בני אותה התקופה, בקשר עם התפתחותם בארץ או במדינה, אשר בה הם חיים וקיימים. ובהיות שארצנו בשנים אלה עודנה „קיבוץ גלויות“ והאלמנט העוסק באמנות ברובו הוא מן העולים אשר ספגו לקרבו בכמות גדולה את האווירה של אותה ארץ, אשר בה הוא נולד. התחנך וגדל, הכרחי הוא שהאמנות הנוכחית בארץ-ישראל תהיה שייכת לאותם סוגי האמנות השונים, שהתפתחו בארצות השונות משם באו האמנים.

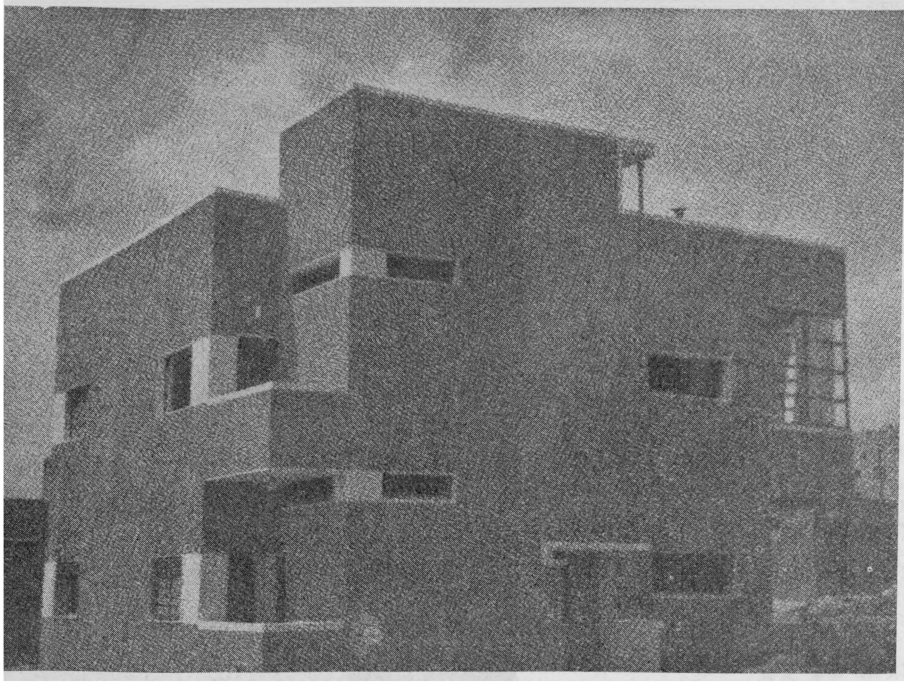
כאן מתגלה הגורם היסודי לרב-גוונות הסגנונים והשיטות השונות שאנו פוגשים בתערוכות המשותפות של האמנים בארץ-ישראל.

נדון כאן (באופן כללי) על מצבם של שלשת ענפי האמנות הראשיים המתפתחים בארץ, שהם: א) אמנות הצבעים או הציור, ב) אמנות הקול או המוסיקה, ג) אמנות התנועה או המחול.

היש לקוות לאמנות ארץ-ישראלית? לעתיד הפתרון; האמנות הארץית לכל ענפיה עודנה גלמית ואין לה כל צביון מיוחד, שיבדיל אותה משאר צורות האמנות השונות הקיימות בעולם האמנותי.

באמרנו „אמנות ארץ-ישראלית“ אנו חושבים על אמנות בעלת אופי וצביון מיוחד, צורה קבועה עם גבולות מסוימים וברורים שאפשר להבדילה משאר האמנויות השונות הקיימות וכי שתהיה ראויה לתפוש מקום מיוחד בתולדות האמנות כמו האמנות הצרפתית, האמנות היפנית, אמנות עמי הצפון ועוד ועוד, הנבדלות אחת מהשניה: באופן המיוחד שכל אחד מבין העמים הנ"ל מוציא לפועל את מלאכתו, בצורה, אשר ע"י הוא מבטא את רעיונו, בדרך ובאמצעים שהוא משתמש בה בכדי להבליט לפנינו את נקודת מבטו והשקפתו על החיים והעולם.

האמנות הנה אחת מדרכי הביטוי של החיים, אשר בה משתקפים ביהר בהירות ובצורה בולטת, רעיונותיהם, השקפותיהם,

Architect: D. Carmi

בית ז. פ. ירושלים

דב כרמי (ירושלים)

זו, שהזנחה במדה רבה במזרח, מקום ערישתה, כשאר ענפי האמנות, מצאה לה מקלט טוב ונאמן אצל עמי אירופה שכיבדו אותה וקבעו לה מקום מיוחד בין הריקודים האמנותיים המעולים. את המחול המזרחי אנו מכירים על פי הקצב המזרחי, ובעיקר, בפרכוסו הגוף, זעזועי הבטן והאברים, כל אחד בפני עצמו, שהן – התנועות – המסמלות את כל היקום והחיים החמים של המזרח, והמתאימות מאד לארצות, אשר בהן זוחל הנחש הגמיש בנפתוליו בין הסלעים והקוצים, המזכירות את תנודות גוף הגמל הגבוה ועקמומיות צוארו הארוך. את דילוג עדר הכבשים בין ההרים היבשים, את צעדי הפלחה ברדתה העינה ובעלותה ההרה וכד המים על ראשה ועוד ועוד.

גם בזמרה ובמוסיקה קיים מה שהוא מקומי ומקורי אמנות הקור של המזרח, ורבים מהאמנים העוסקים בענף אמנותי זה כבר הקדישו למוסיקה המזרחית תשומת לב מיוחדת וגם התחילו לסגל לעצמם את הזמרה והטון המזרחי בחיבוריהם המוסיקליים.

וכמו הצייר והמחוללת הא"י כן גם הקומפוזיטור הא"י, בגשתו ליצור מוסיקה ארץ-ישראלית עליו להשתחרר מרשמי הגולה. עליו לשכוח את צלצול פעמוני הכנסיה אשר שמע יום יום בכפר או בעיר מולדתו, ובמקום זה הוא צריך להאזין לצלצול פעמוני אורחת גמלים העוברת לאטה לעת בוקר. הוא צריך להטות אוזן לשירת הרוכל המזרחי המכריו על מרכלתו ולהקשיב לאנקת האביון השוכב לו עזוב בסמטאות העיר העתיקה, לשמוע את שירת המואדין המוסלמי ושירת האשה המזרחית בעת שמחתה ויללותיה בצר לה, לתפילת היהודי המזרחי וצלילי חליל הרועה הערבי בין הרי יהודה.

אם נסתכל ונבדוק את אמנות הציור הקיימת אמנות הציור בארץ, מיד נכיר את השפעת האמנות של עמי אירופה, ובעיקר זו של מערב-אירופה. ההשפעה הזאת שחדרה כה עמוק לתוך נפשו של הצייר הא"י בראשית חינוכו האמנותי ממשיכה להראות את סימניה בעבודותיו וביצירותיו בארץ, והיא היא שמונעת ממנו את השמוש בצבעים הבהירים המיוחדים לטבע הא"י, מכה את צבעיו ומעמימה את האור והזוהר הא"י; הצייר ממשיך לראות את שמינו הכחולים-בהירים והשקופים כשמי אירופה אשר ברובם הם מעורפלים ואפורים, לצייר חסרים השמש הא"י והצבעים החמים של המזרח. הוא עדיין שקוע בצבעי ארץ מולדתו, וכשהוא נגש לצייר את הנוף הארץ-ישראלי קשה לו לשכוח אותם. קשה לו להבדיל בין העץ הא"י הפראי, הגדל באדמה החרבה, שזוף השמש, דל העלים וקטן הצל, לבין העץ האירופי הירוק, הרענן והעבות. המשגשג על פלגי מים. וההרים – מה רב המרחק בין הרי הארץ החשופים, עם גבעותיהם ומדרוניהם ושלל צבעיהם, להרי אירופה העטופים באדרת ירוקה נצחית – אף כי אלה ואלה נקראים הרים. אכן, לשוא יאמרו הציירים הא"י של זמננו, כי הם מציירים את א"י. הצייר הא"י טרם נולד, אולי ורק אולי, אחרי עבור עשרות בשנים יקום בארץ דור ציירים אשר יתחנך, יגדל ויפרח יחד ובתוך החיים הא"י. אז אולי יוכל לאמר שהוא מצייר את א"י במערומיה. וכשהצייר יחדור עמוק לנבכי הטבע הא"י, ילמד היטב את שלל צבעיו ויכיר את צורתו לכל פרטי פרטיו. מאליו יהיה מוכרח ליצור דרכים חדשות ודרך ביטוי מיוחד שיביע את הארץ.

אמנות המחול בארץ, גם היא ברובה אירופית. אמנות המחול אך אין להכחיש, שקיימת אמנות מחול מזרחית ואפינית, שנוצרה ונתגבשה במזרח בימים קדומים. אמנות מזרחית